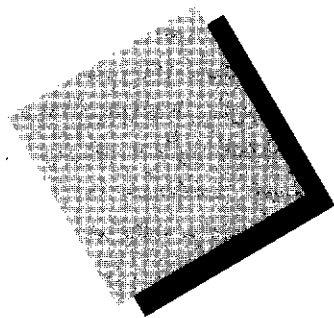

چشم انداز صنعت جهانگردی در هزاره سوم

هفدهم به جایگاه نهم تغییر مکان داده اند. کشور مجارستان نیز از جایگاه پنجم در سال ۱۹۹۰ به جایگاه چهاردهم در سال ۱۹۹۹ سقوط کرده است.

در سال ۱۹۹۹ شمار جهانگردان خارجی نزدیک به ۲۷ میلیون و ۸۰۰ هزار تن افزایش یافته است. جدول شماره زیر شمار مسافران ورودی به مناطق گوناگون جهان در سال ۱۹۹۹ و سهم آنها از بازار نشان می دهد:

شمار مسافران ورودی در سال ۱۹۹۹ سهم هر منطقه از بازار جهانی

میلیون نفر	درصد سهم از بازار	
۲۶۸	۲	آفریقا
۱۲۲/۹	۱۸/۵	قاره آمریکا
۹۷/۲	۱۳/۶	آسیای شرقی/اقیانوسیه
۳۹۲/۱	۵۹/۳	اروپا
۱۷/۹	۲/۷	خاورمیانه
۵/۷	۰/۹	جنوب آسیا

جمع ۶۲۲/۲ ۱۰۰

* ایران از نظر منطقه بندی W.T.O در جنوب آسیا است.

در سال ۱۹۹۹ درآمد حاصل از جهانگردی برای کشورها به ۴۵۵ میلیارد دلار بالغ شده است. ۹۳ میلیارد دلار هم درآمد حمل و نقل بین المللی مسافر بوده است که مجموع این دو رقم، نسبت به سال ۱۹۹۸، ۱۳ میلیارد و ۸۰۰ میلیون دلار افزایش داشته است. از میان ۲۰۰ کشوری که این درآمد را به خود اختصاص داده اند، ۵۹ کشور بالای یک میلیارد دلار درآمد داشته اند.

کشور آمریکا با درآمد ۷۴ میلیارد و ۴۰۰ میلیون دلار، یک تازو سرآمد دیگر کشورهای جهان است و پس از آن، کشورهای حاشیه مدیترانه (اسپانیا، فرانسه و ایتالیا) با درآمدی حدود ۳۰ میلیارد، جایگاه های سوم تا پنجم را دارند. کشور چین که جایگاه بیست و پنجم را در سال ۱۹۹۰ داشته، در سال ۱۹۹۹ به جایگاه هفتم رسیده و روسیه و یونان که در سال ۱۹۹۰ جایگاه های بیست و سوم و بیست و چهارم را داشته اند، در سال ۱۹۹۹ به جایگاه یازدهم و دهم رسیده اند.

جدول شماره چهار، ۱۵ کشور سرآمد از نظر جهانگردی بین المللی (بدون احتساب درآمد حمل و نقل مسافر) را نشان می دهد.

جایگاه ایران

جهانگردی در ایران پس از انقلاب اسلامی و به ویژه از آغاز جنگ تحمیلی سیر قهقراپی داشته است و تا سال ۱۹۹۷ شمار مسافران ورودی به ایران از پیش از انقلاب کمتر بوده است.

برابر آمارهای موجود، در سال ۱۳۵۵ شمار مسافران ورودی به ایران ۶۵۷ هزار و ۹۲۰ نفر بوده است که پس از ۲۰ سال، برای نخستین بار، شمار

فریدون فریار

از زمانی که توماس کوک انگلیسی نخستین تور را به مفهوم امروزی سازمان داد، بیش از یک و نیم سده می گذرد و اینک جهانگردی، هم از دید اقتصادی و هم از دید اجتماعی، پدیده ای بسیار پراهمیت است و در سده بیست و یکم نیز اهمیت خود را حفظ خواهد کرد.

بر پایه گزارش های سازمان جهانی جهانگردی (W.T.O) (۱) و صندوق بین المللی پول (I.M.F) (۲) در سال ۱۹۹۸، جهانگردی و حمل مسافر به مبلغ ۵۳۲ میلیارد دلار با ۷/۹ درصد از کل «صادرات جهانی خدمات و کالا»، بیشترین بخش را به خود اختصاص داده اند (۳) و پس از آن صادرات خودرو به مبلغ ۵۲۵ میلیارد دلار و ۷/۸ درصد از کل صادرات جهانی در جایگاه دوم است. جدول شماره یک نشانگر میزان مهم ترین صادرات خدمات و کالا در سال یاد شده است.

رشد شتابان و پر دامنه صنعت جهانگردی پس از نیمه دوم سده گذشته آغاز شد. پس از پایان جنگ جهانی دوم، صنعت هوانوردی نظامی - که بسیار شکوفا شده بود - ناچار شد کارشناسان، کارخانه ها، تکنولوژی و تولیدات خود را در خدمت پروازهای مسافری قرار دهد. برای نخستین بار در تاریخ، سفر به دور دست ها با هزینه ای ارزان و سرعت بسیار انجام پذیر شد و این آغاز روند شتابان گسترش جهانگردی بود.

در سال ۱۹۵۰ تنها ۲۵ میلیون جهانگرد به کشورهای دیگر وارد شدند؛ در حالی که در سال ۱۹۹۹ شمار این گونه مسافران به ۶۶۴ میلیون و ۴۰۰ هزار تن رسید.

جدول شماره ۲، ۱۵ کشور سرآمد از نظر شمار جهانگردان ورودی در سال ۱۹۹۹ و جایگاه آنها را در مقایسه با سال های ۱۹۹۰، ۹۵ و (۲) ۹۸ نشان می دهد.

افزایش شمار مسافران ورودی خارجی با گستردگی پهنه جغرافیایی نیز همراه بوده است. امروزه شمار بسیاری از کشورها توانسته اند مسافران زیادی را به کشور خود جذب کنند و افزون بر آن، صنعت جهانگردی را به منبع اصلی درآمد خود تبدیل کرده اند.

در سال ۱۹۵۰ تقریباً صد در صد جهانگردان ورودی تنها به ۱۵ کشور وارد شده اند؛ در حالی که در سال ۱۹۹۹ بیش از ۷۰ کشور و منطقه بیش از یک میلیون مسافر ورودی داشته اند و ۱۵ کشور سرآمد جهان اندکی کمتر از دوسوم مسافران جهان را به خود جذب کرده اند و ما اکنون شاهد جایگزینی بسیاری از کشورهای تازه وارد به جای کشورهایی که به طور سنتی مقصد سفر جهانگردان بوده اند، هستیم. برای نمونه، کشور چین از جایگاه دوازدهم در سال ۱۹۹۰، به جایگاه پنجم در سال ۱۹۹۹ رسیده و در همان سال ها کشور لهستان از جایگاه بیست و هفتم به جایگاه هشتم و کشور روسیه از جایگاه

آزار شرکت کنندگان خارجی، عواملی هستند که آثار زیانبار و بازدارنده‌ای برای صنعت خواهند داشت. در حال حاضر، از متخصصان این صنعت برای به‌گردش‌درآوردن چرخ‌های آن استفاده نمی‌شود. اکثر دارندگان مجوز بیش از ۱۴۰۰ آژانس مسافرتی - که باید منشاء تحول در صنعت جهانگردی باشند - با این حرفه آشنایی ندارند و بدین لحاظ از طریق آزمون و خطا و تحمل هزینه‌های گزاف به کمک افراد ناآشنا به این صنعت، یا حرکتی کند و ضعیف به پیش دارند و یاورشکسته شده و تشکیلات خود را تعطیل می‌کنند.

شرط نخست برای رشد این صنعت، کاهش تشریفات و مقررات دست و پاگیر و میدان دادن به افراد کاربدان و کارشناس است تا بتوانند نیروهای توانمند را شناسایی کرده و به کار گیرند. مشکلات و افتضاحی که در اجلاس اصفهان روی داد (۶)، خود بهترین گواه بر این مدعا است که در حال حاضر در سطح مدیریت کلان نیز شایسته‌سالاری و بینش علمی وجود ندارد.

جدول شماره یک - درآمد جهانی از صادرات در سال ۱۹۹۸

درصد از کل	۶/۷۳۳	جمع کل صادرات کالا و خدمات
۷/۹	۵۳۲	۱- جهانگردی
۶/۶	۲۴۱	درآمد جهانی از جهانگردی ورودی
۱/۳	۹۱	درآمد جهانی از حمل مسافر ورودی
۷/۸	۵۲۵	۲- خودروسازی و قطعات
۷/۵	۵۰۳	۳- مواد شیمیایی
۶/۶	۲۴۳	۴- محصولات غذایی و کشاورزی
۵/۹	۳۹۹	۵- کامپیوتر و ابزار اداری
۵/۱	۳۴۲	۶- سوخت (فرآورده‌های نفتی)
۲/۹	۳۳۱	۷- پارچه و پوشاک
۲/۲	۲۸۳	۸- ابزارهای مخابراتی
۲/۳	۱۵۸	۹- فرآورده‌های معدنی (بجز نفت)
۲/۱	۱۴۱	۱۰- آهن و فولاد

جدول شماره ۲- شمار مسافر ورودی (هزار نفر) ایران و کشورهای همسایه

نام کشور	۱۹۹۰	۱۹۹۵	۱۹۹۷	۱۹۹۸	۱۹۹۹
ایران	۱۵۲	۲۵۲	۷۲۰	۱۰۰۸	۱۱۷۲
ترکیه	۲۷۹۹	۷۰۸۳	۹۰۳۰	۸۹۶۰	۶۸۹۳
دوبی	۶۶۳	۱۶۰۱	۱۷۹۲	۲۱۸۲	۲۲۸۱
بحرین	۱۳۷۶	۱۳۵۶	۱۵۷۱	۱۷۵۰	۱۹۹۱

جهانگردان به ۷۴۰ هزار نفر رسید و از پیش از انقلاب فزونی یافت.

برابر گزارش (WTO) در سال ۹۸، شمار مسافران ورودی به ایران از مرز یک میلیون گذشته و به یک میلیون و ۸ هزار نفر رسیده است. در سال ۱۹۹۹ ایران با یک میلیون و ۱۷۴ هزار تن مسافر ورودی شصت و هشتمین کشور جهان بوده است.

با نگاهی به جدول شماره ۵ و آمار کشورهای همسایه و رقیب، درمی‌یابیم که ایران همچنان از جایگاه شایسته خود در صنعت جهانگردی بسیار دور است.

با توجه به ظرفیت هتل‌هایی که برای جهانگرد خارجی در حداقل مقیاس بین‌المللی در شهرهای ایران یافت می‌شود، می‌توان نتیجه گرفت که بیشتر کسانی

که به ایران مسافرت کرده‌اند جهانگرد به معنای واقعی آن نیستند (۵). زیرا برای نمونه، اگر ظرفیت هتل‌های ۴ و ۵ ستاره و مقصد اصلی جهانگردان خارجی، یعنی اصفهان و شیراز را در نظر بگیریم - که به ترتیب ۶۰۰ و ۵۰۰

اتاق است، - درمی‌یابیم که با این تعداد ناچیز اتاق نمی‌توان پذیرای بطور متوسط ۲ هزار و ۲۰۰ مسافر ورودی در روز بود. توجه داشته باشیم که این مسافران در شهرهای یاد شده دست کم ۲ تا ۳ شب اقامت خواهند داشت، در نتیجه مسافرانی که به ایران وارد شده‌اند درآمدچندانی را برای کشور به ارمغان نمی‌آورند و بالعکس از یارانه‌های کشور ما برای سوخت، مواد غذایی و... نیز بهره‌مند می‌شوند. بنابراین پیش‌بینی درآمد به دست آمده از هر نفر برابر ۵۶۳ دلار (۴۵ هزار تومان) که درآمد دولت ارائه شده، چندان منطقی به نظر نمی‌رسد.

به هر حال، اگر شمار ورود جهانگرد با روند کنونی ادامه یابد این صنعت در ایران، با تهدیدهای بسیاری روبه‌رو خواهد بود. کمبود مجتمع‌های اقامتی، نیروهای انسانی متخصص و توانمند در امر جهانگردی و امور وابسته به آن و کمبود ظرفیت ناوگان مسافربری هوایی و زمینی، موانع اساسی برای گسترش این صنعت خواهند بود. گروهی معتقدند برای رفع این کمبودها می‌توان از سرمایه‌گذاری خارجی کمک گرفت، اما تاکنون مقررات مشخصی برای این امر تدوین نشده و به دلیل وجود مشکلات قانونی، سرمایه‌گذاران خارجی رغبتی به سرمایه‌گذاری در ایران نشان نمی‌دهند. نبود

امنیت برای جهانگردان خارجی که نمونه‌هایی از آن را در سال گذشته در جنوب کشور شاهد بودیم و حمله گروه‌های فشار به اجلاس وزیران کشورهای اسلامی در اصفهان و

جدول شماره ۲ - ۱۵ کشور سرآمد جهانگردی شمار ورودی مسافران خارجی (میلیون نفر)

ردیف	کشور	جایگاه در سه مقطع زمانی			شمار مسافر ایران از		درصد تغییرات ۱۹۹۹ به ۹۸	سهم بازار در ۱۹۹۹
		۱۹۹۰	۱۹۹۵	۱۹۹۸	۱۹۹۸	۱۹۹۹		
۱	فرانسه	۱	۱	۱	۷۳/۰	۲/۳	۱۱/۰	
۲	اسپانیا	۳	۳	۲	۵۱/۸	۹/۲	۷/۸	
۳	آمریکا	۲	۲	۳	۳۸/۵	۲/۵	۷/۳	
۴	ایتالیا	۲	۲	۴	۳۶/۱	۳/۳	۵/۴	
۵	چین	۱۲	۸	۶	۲۷/۰	۷/۹	۲/۱	
۶	انگلستان	۷	۵	۵	۲۵/۷	۰/۰	۳/۹	
۷	کانادا	۱۰	۱۱	۹	۱۹/۶	۳/۷	۲/۹	
۸	مکزیک	۸	۷	۷	۱۹/۸	-۲/۹	۲/۹	
۹	روسیه	۱۷	۱۸	۱۳	۱۵/۸	۱۷/۰	۲/۸	
۱۰	لهستان	۲۷	۹	۸	۱۸/۰	-۳/۴	۲/۷	
۱۱	اتریش	۶	۱۰	۱۰	۱۷/۵	۰/۷	۲/۶	
۱۲	آلمان	۹	۱۳	۱۱	۱۷/۱	۳/۷	۲/۶	
۱۳	جمهوری چک	۱۶	۱۲	۱۲	۱۶/۳	-۱/۸	۲/۴	
۱۴	مجارستان	۶	۶	۱۴	۱۵/۰	-۱۳/۸	۱/۹	
۱۵	یونان	۱۳	۱۶	۱۶	۱۰/۹	۹/۹	۱/۸	

منبع: سازمان جهانی جهانگردی W.T.O

جدول شماره ۳ - ۱۵ کشور سرآمد جهانگردی شمار ورودی مسافران خارجی (میلیون نفر)

ردیف	کشور	رتبه در سال ۹۹			درآمد (میلیارد دلار)		درصد تغییرات ۱۹۹۹ به ۹۸	سهم بازار جهانی در ۱۹۹۹
		۱۹۹۰	۱۹۹۵	۱۹۹۸	۱۹۹۸	۱۹۹۹		
۱	آمریکا	۱	۱	۱	۷۱/۳	۲/۴	۱۶/۴	
۲	اسپانیا	۳	۳	۲	۲۹/۷	۳۲/۹	۷/۲	
۳	فرانسه	۲	۲	۳	۲۹/۹	۳۱/۷	۷/۰	
۴	ایتالیا	۳	۲	۲	۲۹/۹	۳۸/۲	۶/۲	
۵	انگلستان	۵	۵	۵	۲۱/۰	۲۱/۰	۲/۶	
۶	آلمان	۶	۶	۶	۱۶/۲	۱۶/۸	۳/۷	
۷	چین	۲۵	۱۰	۷	۱۲/۶	۱۳/۱	۳/۱	
۸	اتریش	۷	۷	۸	۱۱/۲	۱۱/۱	۲/۳	
۹	کانادا	۹	۱۲	۹	۹/۲	۱۰/۰	۲/۲	
۱۰	یونان	۲۲	۲۵	۲۶	۶/۲	۸/۸	۱/۹	
۱۱	روسیه	۲۳	۲۳	۱۶	۶/۵	۷/۸	۱/۷	
۱۲	مکزیک	۱۰	۱۷	۱۳	۷/۹	۷/۶	۱/۷	
۱۳	استرالیا	۱۵	۱۳	۱۰	۷/۳	۷/۵	۱/۷	
۱۴	سوئیس	۸	۹	۱۳	۷/۸	۷/۳	۱/۶	
۱۵	هنگ کنگ (چین)	۱۱	۸	۱۵	۷/۱	۷/۲	۱/۶	

منبع: سازمان جهانی جهانگردی W.T.O